

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ *The European Union and Turkey Economic Relations*

Doç. Dr. Mesut DOĞAN
esutan@istanbul.edu.tr

ÖZET

Türkiye iktisadi kalkınmaya her zaman önem vermiş ve Avrupa Birliği'ne girme yolunda büyük bir çaba ve gayret içinde olmuştur. Ekonomik, siyasal, askeri, sosyal ve kültürel anlamda gelişmesini sağlamak amacıyla insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu'na 31 Temmuz 1959'da ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Türkiye, ayrıca 14 Nisan 1987'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) tam üyelik için başvurmuştur. Süreç içinde Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye-AB Ortaklık İlişkisinin "Son Dönemine" geçilmiştir. Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır.

Türkiye'nin küresel kriz karşısında gösterdiği başarılı tutum gerek dünya ve gerekse Avrupa Birliği tarafından dikkatle izlenmektedir. Bu konuda doğrudan yabancı yatırımların artırılması yönünde çalışmalar yapan Türkiye, Avrupa Birliği'yle arasındaki ticari ilişkilerin daha ileri bir seviyeye götürme yönünde bir takım bürokratik işlerin hafifletilmesi yoluna gitmiştir.

2002 yılı Aralık ayında Kopenhagen'de toplanan Avrupa Birliği Konseyi Türkiye'nin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerini başlatma talebini Aralık 2004 tarihinde toplanacak Avrupa Birliği Konseyi toplantısında ele almayı kararlaştırmıştır. Bu karar Türkiye'nin tam üyelik sürecinin gecikmesine neden olacaktır. Ancak Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik müzakerelerinin başlaması Türkiye ve Avrupa Birliği ekonomik ilişkilerinin gelişimiyle yakından bağlantılıdır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, gümrük birliği, ekonomi, ticaret

ABSTRACT

Turkey has always cared about economic development and struggled to become a member of the European Union (EU). To ensure its economic, political, military, social and cultural development, it applied to join the European Economic Community (EEC), known as the greatest peace project, on 31 July 1959, moreover for full membership of the EEC on April 14, 1987. Throughout the process, Customs Union between Turkey and the EU was put into effect on January 1, 1996, which marks “the Final Phase” of Turkey-EU relationship. The turning point for Turkey-EU relationship was the Helsinki European Council of EU Member States and Presidents. At the Helsinki Summit, Turkey’s candidacy was officially confirmed and it was clearly expressed that it would hold the same status as the other candidate countries. The first Accession Partnership Document for Turkey was published by the EU Council on March 8, 2001.

Turkey’s successful stance against the global crisis is closely monitored by the EU and the world. Turkey, exerting efforts to increase foreign investments, has opted for facilitating some bureaucratic procedures to take its relation with the EU one step further.

Council of the European Union which gathered on December 2002 resolved to discuss Turkey’s request to start the negotiations of full membership at the December 2004 meeting of the Council. This resolution would delay Turkey’s full membership. However, launching full membership negotiations between Turkey and the EU is closely related to the improvement of economic relations between them.

Keywords: EU, Turkey, customs union, economy, commerce

1. GÜMRÜK BİRLİĞİ OLUŞTURULMASI SÜRECİNİN ÖNCESİ VE SONRASI

Türkiye, özellikle otuz yıla yakın zamandır hem gelişme hem de Avrupa Birliği’ne girme yolunda yaptığı reform paketleriyle altyapısı sağlam, krizlere karşı koyabilecek güçlü ekonomik kurumlar oluşturma yönünde çalışmalar yapmaktadır. Çalışmalarla birlikte sermaye piyasaları içinde yapısal değişiklikler dikkat çekmiş özellikle yeni düzenlemelerle olması gereken standartlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalarla Avrupa Birliği üyelik süreci yolunda büyük bir yol kat edilmiştir. Cumhuriyet sonrası yapılan tüm çalışmalar sonucunda Türkiye, günümüzde dünyanın 16. ve Avrupa’nın 6. büyük ekonomisi olmakla

birlikte G 20'ler olarak bilinen ülkeler içinde yer almaktadır. Aynı zamanda dünyada öne çıkmış pek çok kurum ve kuruluşa da üyedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle olan münasebetleri oldukça eski ve samimidir. Geçen zaman içinde çok farklı tarihlerde değişik alanlarda Türkiye, Avrupa Birliği'yle görüşmeler ve anlaşmalar imzalamıştır. Türkiye ekonomik ilişkiler alanında da sıkı ve inatçı bir şekilde Avrupa Birliği'yle temaslarını sürdürmüş ve bu anlamda birlik içinde yaşanan ekonomik ilişkileri yakından takip etmiştir. Gümrük Birliği çalışmaları Avrupa Birliği içinde çok erken başlamıştır. Gümrük İşbirliği Konseyi Avrupa Birliği içinde oluşturulmuş ve zaman içinde Gümrük Birliği'ne üye olan ülke sayısı artmıştır. “Böylelikle milletlerarası ticaretin gelişmesine büyük katkılarda bulunmuşlardır”(Özey,2012:426) 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol Anlaşması Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında gümrük Birliği'nin hangi sürede ve ne şekilde gerçekleştirileceğini detaylı bir biçimde belirtmiştir. Buna göre, Avrupa Topluluğu tek taraflı olarak Türkiye'den ithal ettiği sanayi mallarında ve işlenmiş tarım ürünlerinde gümrük vergilerini sıfırlamış ve bazı ürünler hariç kotaları kaldırmıştır. Böylece Avrupa Topluluğu piyasası Türk ihracatçılarına da açılmış ve Avrupa Topluluğu Türkiye'yle ihracatının gelişmesi ve böylece ekonomik büyümenin hızlanması yönünden tek taraflı olarak önemli bir imkan sağlamıştır.

Buna karşılık, Katma Protokol Anlaşmasında (1973) Türkiye'nin gelecek 22 yıllık bir dönem içinde Avrupa Topluluğundan ithal edeceği sanayi mallarında ve işlenmiş tarım ürünlerinde kademeli olarak gümrük vergilerini sıfırlaması ve kotaları kaldırması öngörülmüştür. Katma Protokol Anlaşması ayrıca işgücü ve sermayenin serbest dolaşımı, rekabet ve teşvik politikasını ve mali yardımları düzenleyen çok önemli hükümleri kapsamaktadır. Nitekim, Katma Protokol Anlaşması çerçevesinde Avrupa Topluluğu 1981 yılına kadar Türkiye'ye taahhüt ettiği mali yardımları yapmıştır.

Hiç kuşku yok ki, katma protokol zaman istemekle beraber yanında zor ve sıkı bir süreci de beraberinde getiriyordu. Türkiye, Katma Protokol Anlaşması ile Avrupa Topluluğuna taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirmekte ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Bunun temel nedeni Türkiye'nin belli zaman aralıklarında yaşadığı ekonomik, siyasal, sosyal, askeri ve kültürel sorunlardır. Özellikle ülke

ekonomisinin uygulanan yetersiz ve yanlış ekonomik politikalar nedeniyle giderek ekonomik krize doğru sürüklenmesi olmuştur. Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri dalgalanmalar yaşasa da sürmüştür.

Türkiye sanayide, Avrupa Birliği ortak standartlar politikasını uygulamaktadır. Türk sanayi ürünlerinin Avrupa Birliği Tek Pazarında teknik engellerle karşılaşmaması için ortak standartlar politikasına uyumu çalışmaları yapılmış ve her geçen yıl da revize çalışmaları yapılmaya çalışılmaktadır. Ortak standartlar politikasında sanayi ürünleri standartlarının belirlenmesi, test edilmesi ve belgelendirme işlemleri (uygunluk değerlendirilmesi ve işaretleme) akredite edilmiş ve bu konuda uzmanlaşmış kuruluşlara yaptırılması çalışmaları başlatılarak sürdürülmektedir.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği ortak standartlar politikası çerçevesinde gerekli yasalar ve yönetmelikler çıkartılmış ve Türkiye Akreditasyon Kurumu kurulmuştur. Teknik mevzuat uyumuyla ilgili yapılan düzenlemelerden biri CE uygunluk işareti ile ilgili çıkartılan yönetmeliktir. Bilindiği gibi CE işareti taşıyan bir ürün Avrupa Birliği'nde herhangi bir engelle karşılaşmadan serbest dolaşım imkanına sahiptir.

Gümrük Birliğinin ekonomik etkilerinin Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkilerinde büyük rol oynadığı ve karşılıklı etkileyen ve etkilenen faktörlerin devreye girdiği oldukça açıktır. Gümrük Birliği'nin temel statik etkisi; ticaret saptırıcı ve ticaret yaratıcı etkileri şeklinde olmuş ve bu süreç hızlı aynı zamanda büyüyerek devam etmiştir.

Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde veya Avrupa Birliği ve diğer üye ülkeler arasında yapılan müzakerelerde temel esas ve hükümler devreye girmektedir. Her defasında aşılması zor olan kararlar üye olmak isteyen ülkelere ve özellikle de Türkiye'ye sunulmuştur. Avrupa Birliğine üye olmak isteyen ülkeler için sağlayacakları kriterler 22 Haziran 1993 yılında gerçekleştirilen Kopenhag Kriterleriyle belirlenmiştir. Üç başlıkta toplanan bu kriterler;

- 1- Siyasi
- 2- Ekonomik

3- Topluluk mevzuatının benimsenmesi

şeklinde belirlenmiştir.

“Siyasi Kriterler; Ülkede demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygıyı teminat altına alan istikrarlı kurumların varlığı. **Ekonomik Kriterler;** İstikrarlı piyasa ekonomisinin mevcudiyeti; başta AB olmak üzere dış dünya rekabetine dayanma kapasitesi. **Topluluk Mevzuatının Benimsenmesi;** Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesine sahip olmak”(TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;437) olarak belirtilmiştir.

Türkiye, bulunduğu konum, iklimi, toprak özellikleri, geçmiş ve zengin tarihi, nüfus potansiyeli, tarımsal faaliyetleri, sanayi özellikleri, ticareti, turizm olanakları ve yeraltı kaynaklarıyla dünyanın önemli ülkelerindedir. Bu özellikler Türkiye'nin her alanında olduğu gibi ekonomik alanında da hareketli bir yapı sergilemektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin günlük, haftalık, aylık ve yıllık parasal işlemleri yapılan ithalat ve ihracatı nedeniyle oldukça canlıdır. Avrupa Birliği'nin geçmişte şikayet ettiği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ni ikna edemediği para piyasaları ve rekabet kuralları 1993 Kopenhag kriterleri ve müzakereler sonucu daha ölçülü, dünya ve özellikle de Avrupa Birliği'nde kabul gören bir sistem içinde yürütülmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında bağımsız özel kurullar oluşturularak serbest piyasa ekonomisinin daha işler hale gelmesi sağlanmaktadır. Yine para piyasalarında Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulunun kurulması para piyasalarının daha istikrarlı şekilde işlemesi için çalışmalar yapılmış/yapılmaktadır. Sanayi faaliyetleri alanında özellikle KOBİ'lere önem verilmiştir. Özellikle sanayi alanında yatırımlar teşvik edilmiştir. Yine sanayi alanında meydana gelen gelişmelerde Avrupa Birliği'nde önemli olan ve benimsenen “tek pazar” sisteminde Türkiye'nin Gümrük Birliği sonrasında sanayi faaliyetlerinde yıllar geçtikçe uyumu da artmıştır. Türkiye sanayisinin gelişmesi rekabet unsuru içinde yükselen ihracat rakamlarıyla yıllar itibariyle dikkat çeker hale gelmektedir. Tarım konusunda belli ürünlere kotalar konulmuş, diğer yandan çiftçiye destekler ön plana çıkarılmış ve buna bağlı olarak tarım politikası Avrupa Birliği kontrolünde işletilmeye çalışılmaktadır. Turizm olanakları

bakımından dikkat çeken Türkiye yapılan teşvik ve yatırımlar sonucunda dünyanın olduğu gibi aynı zamanda Avrupa Birliği'nin önde gelen turizm ülkeleriyle rekabet eder hale gelmiştir. Türkiye vatandaşlarının Avrupa Birliği içinde serbest dolaşım hakkı bulunmamaktadır. Nitelik ve nicelik yönünden her geçen zamanda değer kazanan Türkiye nüfusu, hem eğitim, hem mesleki hem de hizmet sektöründe güçlü bir alt yapıya sahip olmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa ve dünyanın diğer gelişmiş ülkelerindeki yaşlı nüfusa karşın genç nüfusuyla hem üretimde hem de hizmet sektöründeki gücü saklıdır. Bu gücü Avrupa Birliği çok iyi bilmektedir. 1996 yılındaki Gümrük Birliği Anlaşmasında bu güç anlaşma dışında tutulmuştur.

Uyum süreci kapsamında ekonomik alan başta olmak üzere, siyasi ve sosyal alanlarda uyum paketleri son yirmi yılın hükümetleri tarafından hazırlanmış ve Avrupa Birliği'ne sunulmuştur.

Türkiye, Kopenhag Kriterlerinde önemli kıstaslardan olan ekonomik kriterlerle istikrarlı piyasa ekonomisinin mevcudiyetini sağlayarak başta AB olmak üzere dış dünya rekabetine dayanma kapasitesi oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan Gümrük Birliği ekonomik kriterler ölçeğinde AB, Türkiye'yi belli çerçevede izlemekte ve değerlendirmektedir. Türkiye Gümrük Birliği'yle beraber gümrük vergilerini ve fonlarını kaldırmıştır. Bunun için ilk bakışta ticaret saptırıcı ve ticaret yaratıcı etkilerin Avrupa Birliği lehine olarak ortaya çıkması beklenen bir gelişme olarak düşünülebilir. Bunun doğru olup olmadığı istatistik verilerine bakıldığında anlaşılacaktır. 1996 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliğinden yaptığı ithalatın bir önceki yıla göre yaklaşık % 35 oranında arttığını görüyoruz. Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin toplam ithalatındaki payı 1995 yılında % 47 iken bu oran artarak 1996 yılında % 53 olmuştur. Dolayısıyla bir yükselişin gerçekleştiği görülmektedir. Hiç kuşku yok ki bu ilk sonuç Gümrük Birliğinin ilk yılında Avrupa Birliği lehine çok güçlü ticaret saptırıcı ve ticaret yaratıcı etkilerin ortaya çıktığını göstermektedir. Buna karşın bu ilk yılda yani 1996 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliğine olan ihracatı da % 3,5 oranında artmıştır. Zaman içinde istatistiklerin değiştiği çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görülecektir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Böylelikle Gümrük Birliği ile Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye uyguladığı kotaları kaldırması çok sınırlı bir ticaret yaratıcı etki ortaya çıkarmıştır. 1996 yılından sonraki zamanlarda Türkiye ile Avrupa Birliği arasında dış ticaretin yani ithalatın ve ihracatın ilk defa dengeli bir biçimde arttığı görülmektedir. Özellikle güney, güneydoğu Asya ülkelerinde ve Rusya'da 1997 ve 1998 yıllarında yaşanan durgunluk sebebiyle toplam ihracatımızdaki yavaşlama ve gerilemeye rağmen Avrupa Birliği'ne olan ihracatımızın artması Gümrük Birliğinin Türk ekonomisi açısından olumlu etkisini göstermektedir.

Gümrük Birliği'nin pek çok konuda olumlu etkisi olmuştur. En önemlilerinden biri Gümrük Birliği'yle Türkiye'ye gelecek uluslararası şirketlerin kısa zamanda artacağı beklentisiydi. Hiç kuşku yok ki, bu büyük bir heyecanla bekleniyordu. Doğrudan yabancı sermaye beklentisinin Türk ekonomisi için oldukça önemli sonuçlar vereceği aşıkardı. Bu beklenti ve umut çok kısa sürede kendisini göstermemiş ve doğal olarak somut bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Bunun sebebi, gelişmiş ülkeler ve özellikle Avrupa Birliği “bekle gör” siyasetini izlemiştir. Türkiye her ne kadar Gümrük Birliği'ne dahil edilse de, Türkiye'de ekonomik ve siyasi ortamda henüz bir istikrarın yakalanmadığı da görülmektedir. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde samimi “tam üyelik” kavramı telaffuz edilmemiş ve Avrupa Birliği'ne girilmemesi nedeniyle ve güven ortamının henüz sağlanmaması da düşünülen parasal destekler tam olarak yerine getirilmemiştir.

Bunun yanında işleyen dinamikler içinde özellikle Türk firmaları daha da büyümüştür. Olanaklar ölçüsünde firmalarımız dünya standartlarını yakalama yönünde büyük atılımlar yapmışlardır. Böylece hem büyümeyi hem de belli alanlarda da olsa küresel şirketlerin amaçlarını hedeflemişlerdir. Böylelikle şirketlerin özellikle dış ticaret konusunda gelişmeleri başlamış ve kısa sürede rekabet eder hale gelmeye başlamışlardır. İlk adımlar sonucunda verim ve kalite yönünde hızlı gelişmeler kaydedilmiştir. Bunun sonucunda da rekabet edebilir şirketler ortaya çıkmıştır. Özellikle, 1996 ve 1997 yıllarında Türk ekonomisinin büyüme hızı % 8,1 olarak gerçekleşmiş ve yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu büyüme hızı ilk yılında yakalanmış ve Gümrük Birliği'nin olumlu etkisi hemen hissedilmiştir. Bir ülkenin dış ticareti oldukça önemlidir. “AB'nin toplam ticaretinde Türkiye'nin payının Gümrük

Birliği'nden sonra yükseldiği ve bu ülkelerden yapılan ithalatın genelde yatırım mallarıyla ara girdilerden oluştuğu görölmektedir. Ancak ithalatta bu malların payı hafif bir azalma eğilimine girmişken ihracatta aynı malların payı gittikçe artmaktadır”(Nart,2010:2877).

Zaman içinde gelişen ve büyüyen Türk şirketleri, özellikle tekstil ve gıda sektörlerinde hem yan hem de ana kollarında, demir çelik ve otomotiv sektörlerinde ise yan kollarında dünya şirketleri arasında kalite ve verim açısından rekabet eder hale gelmeye başlamıştır. Özellikle Afrika, Kafkasya, Ortadoğu ve Avrupa ülkeleri pazarlarında ihraç ürünü olarak bu şirketlerin mallarını görmek mümkün olmuştur. Türkiye henüz Avrupa Birliği'ne girememiş olsa da ihracat rakamlarının giderek arttığı görölmüştür.

2014 yılında Türkiye'nin ihracatı yaklaşık 22 milyar dolarla otomotiv sektörüyle olmuştur. Bu sektörü 19 milyar dolarla hazır giyim ve konfeksiyon ile 18 milyar dolarla kimyevi maddeler sektörleri takip etmiştir. “2014 yılı ihracatımız 157,6 milyar doların üzerinde gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği'ne olan ihracatımız 2014 yılında % 11,7 artmıştır. 2014 yılındaki bir başka gelişme de Avrupa Birliği'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisinin ağırlığıdır. Bunun yanında en fazla ihracat gerçekleştirdiğimiz ikinci ülke grubu % 19,3 ile Ortadoğu ülkeleridir”(Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi'nin "2014 İhracat ve Ekonomi Deđerlendirme ve Genişletilmiş Başkanlar Kurulu Toplantısında” yaptığı konuşmadan alınmıştır). Yine “2014 yılında en fazla ihracat yapılan 5 ülke sırasıyla Almanya, Irak, İngiltere, İtalya ve Fransa olmuştur. Almanya'ya ihracat % 11,3, İngiltere'ye % 12,6, İtalya'ya % 7,4 ve Fransa'ya % 1,3 yükselmiştir. TİM'in raporuna göre en fazla ihracat yapılan 5 ülkeden dördünün Avrupa Birliği ülkeleri olduğu dikkat çekmektedir”(TİM,1 Ocak 2015,Raporu).

Tablo 1'e göre, 1996 yılında Avrupa Birliği'ne yapılan ihracat yaklaşık 12,5 milyar dolar iken, 2000 yılında 15 milyar doların üzerinde gerçekleşerek 2002 yılının sonunda 20 milyar doları geçmiştir. 2002 – 2008 yılları arasında sürekli yükselen ihracat değerleri dikkat çekmektedir. 2010 yılında Avrupa Birliği'ne yapılan ihracatın düştüğu görölmektedir. Bu düşüşe sebep olan genel faktör 2008 ve sonrası dünya krizidir. Hiç kuşku yok ki, Avrupa Birliği de bu krizden oldukça fazla etkilenmiştir. Dünya genelinde iyileşmeye başlayan ekonomik koşullar

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

2012 ve 2014 yıllarında ihracatın tekrar artmasına neden olmuştur. 1996 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede Avrupa Birliği'ne yapılan ihracat yaklaşık % 444 artarak 68 milyarın üzerine çıkmıştır.

Tablo 1: Türkiye'nin bölgesel ihracat rakamları

Yıllar	Avrupa Birliği	Diğer Ülkeler	Seçilmiş Ülke Grupları	Türkiye Serbest Bölgeleri	Toplam
1996	12.590.475	10.186.882	14.711.886	447.108	23.224.465
1998	14.837.062	11.306.037	17.506.279	830.853	26.973.952
2000	15.688.009	11.191.477	19.672.362	895.420	27.774.906
2002	20.457.907	14.162.706	24.432.472	1.438.477	36.059.089
2004	36.698.919	23.904.597	41.858.309	2.563.637	63.167.153
2006	48.148.628	34.418.829	52.114.370	2.967.219	85.534.676
2008	63.719.097	65.293.414	66.407.376	3.008.061	132.027.196
2010	52.934.452	58.864.980	57.394.215	2.083.788	113.883.219
2012	59.398.377	90.768.426	66.289.740	2.294.934	152.461.737
2014	68.529.094	86.842.700	76.692.708	2.270.360	157.642.154

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Diğer ülkeler; 1-Diğer Avrupa (AB hariç), 2-Kuzey Afrika, 3-Diğer Afrika, 4-Kuzey Amerika, 5-Orta Amerika ve Karayipler, 6-Güney Amerika, 7-Yakın ve Ortadoğu, 8-Diğer Asya, 9- Avustralya ve Yeni Zelanda, 10-Diğer Ülke ve Bölgeler

Seçilmiş Ülke Grupları; 1-OECD Ülkeleri, 2-EFTA Ülkeleri, 3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği, 4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, 5-Bağımsız Devletler Topluluğu, 6-Türk Cumhuriyetleri, 7-İslam Konferansı Teşkilatı, 8-D-8 Gelişen Sekiz Ülke - **Türkiye**, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya)

Türkiye'nin toplam genel ihracatına (Tablo 1) bakıldığında ise, 1996 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede, ihracat 23.224.465 dolardan 157.642.154 dolara yükselmiştir. Yani % 579 oranında bir artış gözlenmiştir. Türkiye'nin 2014 yılı toplam genel ihracatının yaklaşık % 43,5'ini Avrupa Birliği'ne yapılan ihracat oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan ihracatı önemli bir rakamı oluşturmaktadır.

Tablo 2'ye bakıldığında, 1996 yılında Avrupa Birliği'nden yapılan ithalat 24 milyar doların üzerindeyken, 2000 yılında 28 milyar doları geçmiştir. Buna karşın 2002 yılı sonunda 25 milyar dolara düşmüştür. 2002 – 2014 yılları arasında sürekli yükselen ithalat değerlerini görmekteyiz. 1996 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede Avrupa Birliği'ne olan ithalat % 265 artarak 88 milyarın üzerine çıkmıştır.

Tablo 2: Türkiye'nin bölgesel ithalat rakamları

Yıllar	Avrupa Birliği	Diğer Ülkeler	Seçilmiş Ülke Grupları	Türkiye Serbest Bölgeleri	Toplam
1996	24 349 181	18 980 753	31 318 168	296 708	43 626 642
1998	25 296 961	20 206 802	33 803 784	417 628	45 921 392
2000	28 552 276	25 454 679	36 279 739	495 865	54 502 821
2002	25 698 221	25 281 073	33 608 374	574 504	51 553 797
2004	48 130 900	48 597 406	60 533 047	811 460	97 539 766
2006	59 447 587	79 184 445	74 690 230	944 142	139 576 174
2008	74 513 444	126 115 880	98 891 370	1 334 250	201 963 574
2010	72 391 053	112 274 832	94 162 761	878 447	185 544 332
2012	87 657 462	147 841 852	113 723 573	1 045 827	236 545 141
2014	88 783 685	152 138 297	116 518 223	1 260 771	242 182 754

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

(Diğer ülkeler; 1-Diğer Avrupa (AB hariç), 2-Kuzey Afrika, 3-Diğer Afrika, 4-Kuzey Amerika, 5-Orta Amerika ve Karayipler, 6-Güney Amerika, 7-Yakın ve Ortadoğu, 8-Diğer Asya, 9- Avustralya ve Yeni Zelanda, 10-Diğer Ülke ve Bölgeler

Seçilmiş Ülke Grupları; 1-OECD Ülkeleri, 2-EFTA Ülkeleri, 3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği, 4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, 5-Bağımsız Devletler Topluluğu, 6-Türk Cumhuriyetleri, 7-İslam Konferansı Teşkilatı, 8-D-8 Gelişen Sekiz Ülke -Türkiye, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya).

Türkiye toplam genel ithalatına (Tablo 2) bakıldığında ise, 1996 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede, ithalat 43.626.642 dolardan 242.182.754 dolara yükselmiştir. Yani % 455 oranında bir artış gözlenmiştir. Türkiye'nin 2014 yılı toplam genel ithalatının yaklaşık % 36,5'ini Avrupa Birliği'nden sağlanmaktadır. Görüldüğü üzere, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden olan ithalatı toplam genel ithalatın 1/3'ünden fazladır.

Buna göre Türkiye'nin 1996 yılındaki Avrupa Birliği'ne olan ihracatı 12.590.475 dolar iken, aynı yıldaki birliğe olan ithalatı 24.349.181 dolardır. Yani ihracat rakamları ithalatın yaklaşık yarısı kadardır. Bu rakam Türkiye ekonomisinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 2014 yılında ise, ihracat 68.529.094 dolar iken aynı yılda ithalat 88.783.685 dolar olmuştur. Geçen zaman içinde Avrupa Birliği'ne yapılan ihracat-ithalat dengesinin Türkiye lehine seyrettiği görülmektedir.

2014 yılında Türkiye'nin toplam genel ihracatının 157.642.154 dolar iken, ithalatının 242. 182.754 dolar olduğu görülmektedir. İhracat-

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

ithalat dengesinin sağlanamadığı ve buna bağlı olarak da ekonominin henüz istenilen düzeye gelemediği gözlemlenmektedir.

Yine Tablo 1 ve 2'ye göre 1996-2014 yılları arasında hem ihracat hem de ithalat rakamlarının genel olarak artsa da dengeli bir yükselmenin olmadığı görülmektedir. Dünyada ve ülkede yaşanan ekonomik krizler, siyasi sorunlar, döviz kurlarında meydana gelen ani değişimler, petrol fiyatlarındaki artışlar ve makro/mikro dengesizlikler ithalat ve ihracat rakamlarının artmasına ve düşmesine sebep olmuştur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle olan ilişkilerinde önemli dönüm noktalarından olan Gümrük Birliği'nin devreye girmesinden sonra ekonomik ilişkiler yanında siyasi, sosyal ve kültürel ilişkiler de değişmeye ve gelişmeye başlamıştır. Yapılan görüşmeler hız kazanmış ve anlaşmalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Tam üyelikle ilgili çalışmaların başlatılması ve sürdürülmesi için yapılan Ankara Anlaşması Türkiye için bir umut olmuş ve heyecanlı bir bekleyiş çalışmalarla sürmüştür. Avrupa Birliği 12-13 Aralık 1997 yılında yapılan Lüksemburg Zirvesinde "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için ehil olduğu ve temelde bir demokratik yönetim özelliği gösterdiğini, fakat siyasi ve ekonomik alanda tam üyelik müzakerelerine başlamayı engelleyen sorunlara sahip olduğu belirtilmiştir". Bu sonuç bildirgesiyle Türkiye, katılım müzakerelerinin başlatılmamasına sert tepki vererek AB ile siyasi ilişkilerini dondurduğunu ve 1998'de yapılacak Avrupa Konferansına katılmayacağını açıklamıştır. Bu sert çıkıştan sonra Avrupa Komisyonu 1998'de Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi amacı ile bir strateji belgesi açıklamış ve diğer aday ülkelerle birlikte Türkiye için de bir İlerleme Raporu hazırlanacağını duyurmuştur. Bu raporda stratejinin uygulanmasıyla Türkiye'nin AB'nin genişleme sürecinde yer alacağı bildirilmiş ve mali yardımların da devam edeceğini ilan etmiştir. Bu olumlu mesajlar sonunda açıklamalarını daha soft olarak gerçekleştiren Avrupa Birliği, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'yi "aday ülke" ilan etmiştir. Diğer aday ülkelerle eşit şart ve kriterlerle değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Yine bu zirvede Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında edindiği birikimin adaylık statüsünün verilmesinde önemli etkisinin olduğu vurgulanmıştır. Ancak, 13 aday ülke arasında sadece Türkiye ile tam üyelik görüşmelerine başlanmamıştır. Lüksemburg Grubu ülkeleriyle (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum

Kesimi, Macaristan, Polonya ve Slovenya) görüşmeler 31 Mart 1998'de, geriye kalan 6 aday ülke olan Helsinki Grubu ülkeleriyle: (Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya) müzakerelere 15 Şubat 2000'de başlamıştır.

2000 yılından sonraki Avrupa Birliği Zirvelerinde, Türkiye'nin ekonomik yapısını ilgilendiren sonuç bildireleri ve daha sonra da ilerleme raporları aynen aşağıda verilmiştir.

20 Haziran 2000 tarihinde Feira Zirvesi'nde; Avrupa Birliği Komisyonu en kısa zamanda Türkiye'ye yapılacak mali yardıma ilişkin tek çerçeve ile Katılım Ortaklığı belgesine ilişkin önerilerini sunmaya davet edilmektedir.

16 Haziran 2001 Göteborg Zirvesi'nde; Konsey, en geç yıl sonuna kadar Türkiye'ye yapılacak katılım öncesi yardım için tek bir mali çerçeve kabul etmeye davet edilir. IMF'yle mutabık kalınan ekonomik program, ekonomik iyileşme koşullarının yaratılmasını teminen enerjik bir şekilde uygulanmalıdır.

14-15 Aralık 2001 Laeken Zirvesi; Türkiye, üyelik için belirlenen siyasi kriterlere uyma yolunda özellikle Anayasası'nda yaptığı son değişikliklerle önemli mesafe almıştır. Bu durum, Türkiye'yle üyelik müzakerelerinin açılması olasılığını yakınlaştırmıştır.

12-13 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi; Avrupa Topluluğu ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği genişletilmeli ve derinleştirilmelidir. Avrupa Birliği, Türkiye'ye katılım öncesi mali yardımını kayda değer ölçüde artıracaktır. Bu yardım, 2004'ten itibaren bütçe içinde "katılım öncesi harcamalar" başlığı altında finanse edilecektir.

12-13 Aralık 2003 Brüksel Zirvesi; Türkiye, makro-ekonomik dengesizlikler ile yapısal eksikliklerini de gidermek zorundadır.

16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi; Türkiye'nin, Ankara Anlaşması'nın uyarlanmasıyla yönelik Protokolü imzalama kararı memnuniyetle karşılanmıştır.

1998 İlerleme Raporu; Ekonomik açıdan, Türkiye, piyasa ekonomisinin temel özelliklerinin çoğuna, hayli gelişkin bir kurumsal ve yasal çerçeveye, dinamik bir özel sektöre ve liberal ticaret kurallarına

sahiptir. Ekonomi önemli bir büyüme potansiyeli taşımaktadır ve özellikle, modernleşmesine ciddi şekilde katkıda bulunmuş olan Gümrük Birliği bağlamında, büyük bir adaptasyon yeteneği sergilemiştir. Bu faktörler, teoride, Türkiye'nin orta vadede rekabet baskısına dayanabilen sağlam bir piyasa ekonomisine erişmesine imkan vermelidir. Ancak, kendi ekonomisini verimli bir şekilde yönetebilmesi ve onun üstünlüklerinden azamî ölçüde istifade edebilmesi için, Türkiye, inandırıcı ve kalıcı bir makroekonomik istikrar çerçevesi kurmalı ve malî sektörün gerçekten aracılık işlevini yerine getirebileceği bir ortam yaratmalıdır. Yetkililer şimdi doğru yönde ilerliyor gibi görünmektedir. Bu stratejiyi devam ettirebilmeleri halinde, Türkiye'nin piyasa ekonomisi sağlanacaktır. Bu bağlamda, geniş bölgesel kalkınma farkları belirgin bir etkidir; bu farkların kapatılması hükümetin öncelikler listesinde üst sıralarda olmalıdır. Avrupa Birliği, Avrupa stratejisi kapsamındaki kaynakları kullanmanın yanında, geri kalmış bölgelere yardım etmek için elinden geleni yapacaktır.

1999 İlerleme Raporu; Türkiye, piyasa ekonomisinin özelliklerinin pek çoğuna sahiptir. Sürdürülebilir makroekonomik istikrarın sağlanması, hukukî ve yapısal reform programlarını uygulama yönünde daha fazla ilerleme olması şartıyla, zorluklarla da olsa, Birlik içindeki rekabet baskılarıyla ve piyasa güçleriyle başa çıkabilecektir. Türkiye, konsolidasyon (uluslararası borç işlemlerinde bankaların ya da direkt olarak borçlu olan ülkenin vadesi gelen bir borcun daha uzun süreli bir vadeye uzatılması işlemidir) politikasını sürdürmüştür. Kamu açığı ve enflasyon azaltılmıştır. Enflasyondaki azalma, ücret ve fiyat endekslemesinde bir değişiklik yoluyla sağlanmıştır. Emeklilik reformu parlamento tarafından onaylanmıştır. Gelir tahsilat usullerinin verimliliği arttırılmıştır. Anayasa, uluslararası tahkime izin verecek şekilde değiştirilmiştir. Bu değişiklik, elektrik sektörünün özelleştirilmesini ve altyapı yatırımlarını kolaylaştırmalı ve doğrudan yabancı yatırımlar için önemli bir engeli ortadan kaldırmalıdır. Reel faiz oranlarını ve (özel sektör yatırımlarını boğmakta olan) kamu sektörünün yüksek finansman ihtiyaçlarını azaltmak için enflasyonist baskıların ve bütçe açıklarının indirilmesine öncelik verilmelidir. Deprem hasarının onarımı için finansman ihtiyaçları göz önüne alınırsa, genel mali disipline ve ilave yapısal reformların hızla uygulanmasına özel dikkat gösterilmelidir.

Özelleştirmeye devam edilmeli ve KOBİ'ler daha fazla güçlendirilmelidir. Gelirin eşit olmayan dağılımı ve çok büyük bölgesel dengesizlikler, sağlıklı ekonomik gelişmeye engel olmaktadır. Genel bir sosyo-ekonomik gelişme stratejisinin bir unsuru olarak eğitime özen gösterilmelidir.

2000 İlerleme Raporu; Genel olarak, Türkiye'nin mevzuatının bazı kısımları EPB müktesebatıyla uyumludur. EPB müktesebatının bütün diğer unsurları bakımından daha fazla ilerleme gereklidir. Şimdiki şartlarda, Türk hükümeti, merkez bankasından veya devlet bankalarından kamu sektörüne direkt finansman sağlanması imkanına sahip değildir.

Merkez Bankası'nın kurulmasına dair kanun Haziran 1999'da değiştirildi. Bu kanuna göre, kurumsal ve mali bağımsızlığı tam olarak garanti edilmediği için, Merkez Bankası bağımsız değildir. Ayrıca, kanun, para politikasının bağımsız yürütülmesini de garanti etmemektedir. **2001 İlerleme Raporu;** Türkiye, Merkez Bankası'nın bağımsızlığını arttırmak için önemli adımlar atmıştır. Ancak bu konuda müktesebatla uyum sağlamak için daha ileri önlemlerin alınması gerekmektedir.

Enflasyon hedefinin belirlenmesi konusunda, Merkez Bankası Kanunu müktesebata uygun değildir, zira bu, hükümetle yapılan bir anlaşmayla karara bağlanmaktadır. Kişisel ve kurumsal bağımsızlık alanında müktesebata tam uyumun sağlanması için başka yasal değişikliklerin de yapılması gerekebilecektir.

2002 İlerleme Raporu; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen bankalar için yapılan kamu harcamalarının finansmanı gibi istisnai durumlarda bu olasılık hâlâ devam etmektedir.

1998 yılından itibaren, özellikle Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve bütçe açığının Merkez Bankası tarafından doğrudan finansmanı konularında kayda değer gelişme sağlanmıştır. Ancak, sigorta şirketlerinin işlemleri ile ilgili kısıtlamalar, kamu kesimine, özel sektör aracılığıyla, mali kaynaklara imtiyazlı erişim imkanı sağlamaktadır. Enflasyon hedefinin belirlenmesi ile ilgili olarak, Türkiye'nin, Merkez Bankası Kanununun Topluluk müktesebatıyla uyumunu arttırmak için daha fazla çaba sarf etmesi gerekmektedir.

2003 İlerleme Raporu; Son ilerleme raporundan bu yana Türkiye, EPB kapsamındaki AB müktesebatına uyum konusunda bir ilerleme sağlamamıştır. Bu alanda Türkiye'deki yasal çerçeve AB müktesebatıyla uyumlu değildir. Enflasyon hedefinin belirlenmesi konusunda ve kişisel ve kurumsal bağımsızlık gibi diğer konularda Merkez Bankası Kanununun AB müktesebatına daha fazla uyumlaştırılması sağlanarak, Merkez Bankası'nın bağımsızlığına özel önem verilmesi gerekmektedir. Merkez Bankası'nın bütçeyi doğrudan finansmanına izin veren hükümler kaldırılmalıdır.

2004 İlerleme Raporu; Türkiye'nin, genel olarak EMU müktesebatına uyumu sınırlı düzeydedir. Merkez Bankasının bağımsızlığı, özellikle enflasyon oranını belirleme ve kişisel ve kurumsal bağımsızlık açısından daha da artırılmalıdır. Merkez Bankasının, kamu kesimini doğrudan finansmanına izin veren hükümler kaldırılmalıdır.

2005 İlerleme Raporu; Para ve ekonomi politikası alanında ilerleme olduğu kaydedilmekle birlikte, bu alanda müktesebata genel uyum sınırlı olmuştur. Ayrıca, Merkez Bankası mevzuatının, parasal makamın bireysel ve kurumsal bağımsızlığının temin edilmesi amacıyla gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle, mevzuatın Merkez Bankası Başkanı'nın görevden alınması ve Banka Meclisi üyelerinin görev süreleri hakkındaki maddelerinin müktesebatla uyumlaştırılması gerekmektedir. Bu konuda, yargı denetimi henüz sağlanamamıştır. TCMB'nin Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ile ilgili konularda görev yapan karar alma kademelerindeki yetkililerinin görevden alınmasına ilişkin bir karara karşı adli başvuru imkanlarının sağlanması hususunun Merkez Bankası Yasası'na dahil edilmesine önem verilmelidir. Bankanın, Hazine adına yaptığı işlemlerden ücret alma konusundaki ehliyetsizliği Bankanın bağımsızlığını etkileyici nitelikte olup, bu uygulamaya terk edilmelidir.

2006 İlerleme Raporu; Türkiye, ekonomik ve parasal politika alanında ilerleme kaydetmiştir. Ancak, merkez bankasının bağımsızlığı tam değildir. Ayrıca, kamu kesiminin parasal bakımdan finanse edilmesinin önlenmesine ilişkin mevzuat ve kamu kurumlarının finansal kuruluşlara ayrıcalıklı erişiminin yasaklanması müktesebatla uyumlu değildir. Ekonomik etki değerlendirmelerinin ve verimli koordinasyon ve

işbirliğinin mevcut olmaması ekonomik politikanın etkinliğini azaltmaktadır.

2007 İlerleme Raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, Merkez Bankasının tam bağımsızlığı gibi bazı önemli sorunlar devam etmektedir. Ayrıca, ekonomik politikanın oluşturulmasında bölünmüşlük ve çoğunlukla koordinasyon yetersizliği vardır. Genel olarak, ekonomik ve parasal politika alanlarındaki hazırlıklar ileri düzeydedir.

2008 İlerleme Raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında bir miktar ilerlemeden bahsedilebilir. Ekonomik politikanın oluşturulması ve uygulanmasının bölünmüş niteliği devam etmektedir. Para politikası alanında az ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle, Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı, kamu kesiminin parasal finansmanının yasaklanması ve kamu kesiminin finans piyasalarına ayrıcalıklı erişiminin yasaklanması alanlarında muhtelif eksiklikler devam etmektedir.

2009 İlerleme Raporu; Ekonomi ve para politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Makroekonomik politika çerçevesi, değişen küresel ekonomik koşulları yansıtmaktadır. Para politikası konusunda AB müktesebatına uyum henüz tamamlanmamıştır. Örneğin, Merkez Bankasının bağımsızlığı, kamu sektörünün parasal finansmanının yasaklanması ve kamu sektörünün finansal piyasalara imtiyazlı erişiminin yasaklanması gibi konulardaki yasal çerçevede hâlâ eksiklikler bulunmaktadır.

2010 İlerleme Raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Merkez Bankası krizle mücadeleye yönelik para politikası için bir çıkış stratejisi uygulamaya başlamıştır. Yetkililer, G-20 bağlamında, bölgedeki ülkelerle ekonomik ilişkilerini geliştirmek bakımından çok aktif olmuşlardır ve çeşitli uluslararası finansal kuruluşlarla işbirliğini artırmışlardır. Özellikle Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişim yasağı konularında, hukuki çerçeve AB müktesebatına tam uyumlu değildir. Genel olarak, ekonomik ve parasal politika alanında hazırlıklar olumlu yönde ilerlemektedir.

2011 İlerleme raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bakanlar Kurulu özel sektör borçlanma araçlarına uygulanan stopaj vergisi oranlarını düşürmüştür. Merkez Bankası, mali istikrarı sağlamak amacıyla, politika faiz oranlarını azaltıp bankacılık sektörü için zorunlu karşılık oranlarını artırmak suretiyle yeni bir politika bileşimini uygulamaya başlamıştır. Bölgedeki ülkeler ile ilişkiler iyileştirilmiştir. Ekonomik ve parasal politika alanında Türkiye'nin AB müktesebatına uyumu, özellikle Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişim yasağı açısından tam değildir. Genel hazırlık durumu ileri düzeydedir.

2012 İlerleme raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Merkez Bankası, karışık sonuçlara rağmen fiyat istikrarını ve mali istikrarı sağlamak amacıyla farklı araçları aktif biçimde kullanmıştır. Özellikle Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişim yasağı açısından AB müktesebatına uyum henüz tam olarak sağlanmamıştır. Ekonomi politikası oluşturma ve koordinasyon kapasitesi yeterlidir. Genel olarak, Türkiye'nin hazırlık durumu ileri düzeydedir.

2013 İlerleme raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişiminin engellenmesi açısından eksiklikler olmakla birlikte, AB müktesebatına uyum ileri düzeydedir. Ekonomi politikası oluşturma ve koordinasyon kapasitesi yeterlidir. Genel olarak, Türkiye'nin hazırlık durumu ileri düzeydedir. Türkiye'nin para politikası alandaki uyumu, eksik olmakla birlikte, ileri düzeydedir.

2014 İlerleme raporu; Ekonomik ve parasal politika alanında az ilerleme kaydedilmiştir. Para politikası alanında AB müktesebatı ile uyum ileri düzeyde olmakla birlikte tam değildir. Merkez Bankası'nın bağımsızlığına ilişkin endişeler artmıştır. Ekonomi politikasının oluşturulması süreci plansız olmaya devam etmektedir. Şeklinde Avrupa Birliği görüş bildirmiştir. (İlerleme Raporları ve zirve sonuçları Avrupa Birliği Bakanlığı yayınlarından alınmıştır).

Dünya piyasaları belli zaman aralıklarında krizler yaşamaktadır. Bu krizlerden Türkiye’de etkilenmektedir. Kriz dönemlerinin bazılarında, oturmamış ve gücünü yatırımlardan almamış Türk ekonomisi büyük sıkıntılar yaşamış, gecelik faizler artmış, döviz fazlaca yükselmiş, dış ve iç borç miktarları artmıştır. Bu gibi krizler ülke ekonomisini oldukça olumsuz etkilemiştir. Türkiye, cumhuriyetten günümüze kadar bazı dönemler dışında genellikle gelişen ve değişen bir politika izlemiştir.

Görüldüğü üzere, Avrupa Birliği özellikle ekonomik ve parasal politika alanında az ilerleme kaydedildiğini her zaman vurgulamıştır. Merkez Bankası’nın bağımsızlığına ilişkin endişelerini sürekli vurgulamıştır. Kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişim yasağı açısından AB müktesebatına uyumun sağlanamadığını da belirtmiştir. Raporda yer alan eleştirilerin giderilmesi önem taşımaktadır.

2.SONUÇ

Gelişen ve değişen dünyada her zaman önemini koruyan Türkiye’nin, bulunduğu stratejik konumunun özelliklerinin avantajları, ayrıntılı olarak bilinmesine rağmen Avrupa Birliği’ne defalarca hatırlatılması gerekmektedir. Tarım, sanayi, ticaret, turizm ve ulaşım bakımından özel öneme sahip olan Türkiye’nin, gücü Avrupa Birliği ülkelerine ikili ilişkiler ölçeğinde ayrıntılı şekilde anlatılmalıdır. Bu bağlamda Türk ekonomisinin hem gücü arttırılacak hem de artan sermaye ve birikimle Ar ge çalışmaları arttırılacaktır.

Türkiye ekonomisinin makro ve mikro dengeler içinde büyümesi, para ve sermaye piyasalarının şeffaf ve hesap verilebilir olması, rekabet kurallarının adil olarak işleme ve serbest piyasa koşullarında sürdürülebilir mekanizmanın oluşması gibi kriterler üzerinde yapılan çalışmalar sürdürülebilir olmalıdır.

Özellikle sanayi ve tarım alanındaki mamül ve ürünlerin Avrupa Birliği pazarında daha kolay yer bulması için ortak çalışmaların yapılması ülkemiz ekonomisi için daha yararlı olacaktır.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’yle olan ekonomik ilişkilerinde özellikle Gümrük Birliği sistemi içinde yaşanan sıkıntıların acil ve sürdürülebilir olanaklarla özellikle Türkiye’nin yararına yeni çalışmaların da yapılması gerekir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin siyasal gücü Avrupa Birliği üzerinde hissedilmelidir. İstikrar konusunda her alanda atılacak adımlar samimi ve kayda değer ölçüde olmalıdır. Avrupa Birliği'nin samimiyetsizliği de dile getirilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve askeri anlamda dünyada etkileyen ve etkilenen büyük bir devlettir. Çok çeşitli ekonomik kaynakları bulunan Türkiye, uyguladığı siyasetle Avrupa Birliği'nde kendine yer aramaktadır. Türkiye'nin gücü Avrupa Birliği'ne katkı sağlayacak bir özellik taşımaktadır. Ancak Türkiye elindeki gücünü Avrupa Birliği normlarına uyumu konusunda yeterli gayreti ve istikrarı da gösterememektedir.

KAYNAKÇA

- Devlet Planlama Teşkilatı, (2001). Ulusal Program, Mart 2001, Ankara.
- Doğan, M. (2013). "Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış", Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 28, S: 211-231, İstanbul.
- Doğan, M. (2015). European Union And Turkey's Agricultural Policy, (Basımda).
- Göney, S. (2009). "Türkiye ve Avrupa Birliği", İ.Ü. Sosyoloji Dergisi, Dizi: 3, Sayı: 17, S: 81-90, İstanbul.
- Kasap, G. (1999). Türkiye'deki Kobiler ve Gümrük Birliği Bariyerleri. Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 17, S: 1-2, Bursa.
- Nart, E. Ç. (2010). "Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerine Etkileri: Panel Veri Analizi", Journal of Yasar University, Sayı: 17(5), S: 2874-2885, İzmir.
- Ocak, B. S. (1997). Türk Sanayii ve Özel Sektör Rekabet Olanaklarına Genel Bakış, İMKB Dergisi. 1 Ocak 1997, S: 1-12, İstanbul.
- Özey, R. (2012). Avrupa Coğrafyası, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı
Türkiye İhracatçılar Meclisi, 1 Ocak 2015, Raporu
Türkiye İstatistik Kurumu, 1996-2014 yılı İhracat ve İthalat Değerleri,
Ankara.

Vergil, H.,-Yıldırım, E. (2006). “Avrupa Birliği ve Türkiye Gümrük Birliğinin Türkiye’nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı: 26, Kayseri.

<http://www.europa.eu.int/comm/environment>

İktisadi Kalkınma Vakfı / <http://www.ikv.org.tr>

<http://www.die.gov.tr>

<http://www.dtm.gov.tr>

<http://www.treasury.gov.tr>

<http://www.esc.eu.int>

<http://www.eca.eu.int>

<http://www.cor.eu.int>

http://www.europa.eu.int/comm/index_en.htm

<http://www.deltur.cec.eu.int>

<http://www.euoparl.eu.int>

<http://www.eib.org>

<http://www.curia.eu.int>

<http://www.ecb.int/>

<http://www.esc.eu.int>

<http://www.eca.eu.int>

<http://www.cor.eu.int>

<http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/en/default.htm>